

Aan:

- de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- de Minister van Economische Zaken

Den Haag : 19 juli 2005
Ons kenmerk : S.A. 05.052.47 EB/JS
Uw Kenmerk : -
Betreft : Innovatieagenda beroepsonderwijs

Excellenties,

Hierbij doe ik u ter informatie namens de besturen van de Stichting van de Arbeid en *Het* Platform Beroepsonderwijs een afschrift toekomen van de gezamenlijke brief die beide organisaties hebben verzonden aan de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap inzake een Innovatieagenda beroepsonderwijs met het oog op een overleg dat genoemde organisaties op 24 augustus a.s. zullen hebben met de staatssecretaris over dit onderwerp.

Met vriendelijke groet,
STICHTING VAN DE ARBEID
mede namens *Het* Platform Beroepsonderwijs

drs. E.H. Broekema
secretaris

STICHTING
VAN DE ARBEID

Het Platform
Beroepsonderwijs

Innovatieagenda Stichting van de Arbeid – Het Platform Beroepsonderwijs

1. Inleiding

Vanaf het begin van het huidige millennium is de aandacht voor het beroepsonderwijs flink toegenomen. De Lissabonstrategie heeft een duidelijke impuls gegeven aan de ontwikkeling van het beroepsonderwijs. Vele initiatieven zijn genomen zoals het vormgeven aan competentie-gericht beroepsonderwijs, het leggen van meer accent op de loopbaan van de deelnemer in de beroepsonderwijskolom, het versterken van de relatie met de beroepspraktijk e.d. Beroepsonderwijs, bedrijfsleven en overheid hebben in dat proces hun eigen rol gespeeld.

Het bedrijfsleven hecht zeer aan goed beroepsonderwijs. In toenemende mate is waarneembaar dat bedrijven en branches zich nadrukkelijker bezig houden met ontwikkelingen in het beroepsonderwijs. Dat gebeurt deels vanuit de maatschappelijke verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven, maar de betrokkenheid kent ook andere overwegingen. De belangrijkste functie van het beroepsonderwijs is in de ogen van het bedrijfsleven het leveren van toekomstig personeel. Maar de afgelopen jaren is ook een ontwikkeling te ontwaren dat het bedrijfsleven het reguliere beroepsonderwijs steeds meer wil betrekken bij het inzetbaar houden van medewerkers als ook bij het verbeteren van het innovatief vermogen van met name het midden- en kleinbedrijf. In omvang zijn deze twee laatste functies nog relatief beperkt, maar de ontwikkeling is er. Op grond van onderzoek kan geconcludeerd worden dat het bedrijfsleven met name vanwege de eerste functie substantiële bijdragen investeert in het beroepsonderwijs¹.

Er zijn nu vijf jaar verstreken sinds de start van het Lissabonproces en dat proces is nu halverwege. De ontwikkeling van de Nederlandse economie in de richting van een kenniseconomie gaat evenwel nog traag, mede door de conjuncturele tegenwind van de afgelopen jaren. De noodzaak om het beroepsonderwijs te stimuleren deelnemers optimaal toe te rusten opdat ze hun bijdrage kunnen blijven leveren aan de ontwikkeling van de Nederlandse economie én samenleving, is nog uiterst actueel. Cruciaal is daarbij dat het beroepsonderwijs ook zelf voortdurend blijft innoveren².

Het beleid voor innovatie in en vanuit het beroepsonderwijs is versnipperd. Er zijn diverse regelingen, die alle op zich nastrevenswaardige doelen hebben. De onderlinge samenhang, maar vooral ook de relatie met het primaire proces van scholen, is echter onvoldoende en de systematiek ervan betekent vaak een grote administratieve last voor de aanvragers.

¹ Stichting van de Arbeid, *Inventarisatie naar de aard en omvang van scholingsinspanningen van sociale partners in bedrijfstakken en ondernemingen*, 14 oktober 2002 – publicatienr. 3/02.

² In bijlage 1 wordt de noodzaak van innovatie in en vanuit het beroepsonderwijs nader beschreven en wordt kort ingegaan op de rol van het beroepsonderwijs, het bedrijfsleven en de overheid.

De Stichting van de Arbeid en *Het Platform Beroepsonderwijs* willen dat innovaties in en vanuit het beroepsonderwijs een impuls krijgen. Het instrument dat beide organisaties daarvoor willen benutten is een voortschrijdende innovatieagenda, die door overheid, *Het Platform Beroepsonderwijs* en de Stichting van de Arbeid gezamenlijk wordt opgesteld.

Met deze innovatieagenda krijgen scholen voor beroepsonderwijs meer ruimte om –samen met belanghebbenden in hun omgeving, zoals het bedrijfsleven– hun eigen innovatiebeleid en –aanpak vorm te geven.

De innovatieagenda bestaat uit drie onderdelen, t.w.:

1. thema's die scholen ter hand kunnen nemen;
2. de verantwoording door onderwijsinstellingen;
3. de monitoring van ontwikkelingen op instellingsoverstijgend niveau.

Over deze onderdelen zullen overheid, *Het Platform Beroepsonderwijs* en de Stichting van de Arbeid jaarlijks of zo veel vaker als nodig met elkaar rond de tafel gaan zitten. In dit gesprek wordt nagegaan of de drie onderdelen van de innovatieagenda aangepast, geactualiseerd en/of geoptimaliseerd moeten worden. Het resultaat is een volgende versie van de innovatieagenda. Een apart onderwerp daarbij zal het financiële perspectief zijn. In deze eerste versie van de innovatieagenda gaan *Het Platform Beroepsonderwijs* en de Stichting van de Arbeid er van uit dat de financiële middelen voor de realisatie van de innovatieagenda al met ingang van 2006 beschikbaar komen door re-allocatie van bestaande middelen voor innovatie. Op het invoeringstraject en het benodigde budget wordt in een aparte paragraaf nader ingegaan.

2. Thema's om aan te pakken

2.1 Algemeen

Het vernieuwen en innoveren in en vanuit het beroepsonderwijs gaat niet vanzelf. Het benoemen van thema's heeft als bedoeling om enige richting te geven aan de activiteiten die door scholen en/of samenwerkingsverbanden van scholen en bedrijven in uitvoering kunnen worden genomen. Het uiteindelijke doel van de activiteiten is te komen tot onderwijs dat leerlingen boeit en dat relevant is voor het bedrijfsleven.

Voor deze eerste innovatieagenda wordt een beperkt aantal thema's geformuleerd, te weten:

1. het bevorderen competentiegericht beroepsonderwijs, met als subthema's:
 - i. het versterken van de praktijkgerichtheid in het leertraject;
 - ii. het optimaliseren van de schoolorganisatie (incl. bedrijfsvoering);
 - iii. het verbeteren van de begeleiding van de deelnemer tijdens zijn binnen- en buitenschoolse leertraject.
2. het verbeteren van de programmatische aansluiting tussen de verschillende onderwijssegmenten en de doorstroom van leerlingen in de beroepsonderwijskolom;
3. het optimaliseren van vernieuwing in het beroepsonderwijs met behulp van het bedrijfsleven en van vernieuwing in het bedrijfsleven, in het bijzonder het midden- en kleinbedrijf, met behulp van het beroepsonderwijs;
4. het bevorderen van ondernemerschap.

Deze thema's sluiten goed aan op wat momenteel speelt in de gehele breedte van het beroepsonderwijs, mede in de relatie met het bedrijfsleven.

De thema's kunnen door scholen opgepakt worden via een breedte- of dieptestrategische aanpak. Bij de breedtestrategie ligt het accent op het toepassen c.q. implementeren van (elders ontwikkelde) innovaties. De middelen worden geoormerkt toegevoegd aan de lumpsum (innovatiebox). Bij dieptestrategie gaat het om het ontwikkelen van innovaties via experimenten, die uitgevoerd worden door samenwerkingsverbanden van scholen en het bedrijfsleven. De middelen worden op basis van een gehonoreerde projectaanvraag beschikbaar gesteld vanuit een landelijk innovatiebudget. In bijlage 2 wordt het gehanteerde innovatie-model verder uiteengezet.

De aanpak van deze thema's vraagt dat onderwijsinstellingen de noodzakelijke voorwaarden creëren, met name in het kader van de bedrijfsvoering en het personeelsbeleid. Het uiteindelijke doel is dat het primaire proces van onderwijsinstellingen zodanig wordt vormgegeven dat de loopbaan van de individuele deelnemer optimaal verloopt en dat de omgeving van de school, in het bijzonder het bedrijfsleven, vertrouwen heeft in de kwaliteit van de deelnemers. Bij de beroepspraktijkvorming, als onderdeel van het primaire proces, hebben de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven de wettelijke taak om leerbedrijven te ondersteunen bij het vormgeven van leertrajecten in de bedrijfsmatige context.

Deze thema's zullen hun eigen onderwijssectorale inkleuring krijgen. Ter illustratie worden hierna per onderwijssegment voorbeelden beschreven van contexten waarbinnen scholen (en bedrijven samen) aan de slag kunnen gaan.

2.2 Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs

Afstemming in de beroepskolom

Op dit moment zijn er de nodige ontwikkelingen gaande in de onderbouw van het voortgezet onderwijs. Daarnaast is het bve-veld bezig met de invoering van een nieuwe kwalificatiestructuur en nieuwe accenten in het pedagogisch-didactische klimaat van het beroepsonderwijs door meer op competenties gericht onderwijs aan te gaan bieden. Beide ontwikkelingen kunnen er toe leiden dat de bovenbouw in het vmbo in een spagaat terechtkomt, wanneer de ontwikkelingen in de onderbouw en in het mbo niet met elkaar verbonden worden. Hiervoor is een nauwe samenwerking tussen vmbo, mbo en bedrijfsleven belangrijk en is het essentieel dat het vmbo-veld een zichtbare actor wordt in de ontwikkelingen binnen het mbo en omgekeerd. In dit verband moet de mogelijkheid onderzocht worden om samen met het Procesmanagement Herontwerp mbo proefprojecten op te starten waarbij het vmbo betrokken wordt bij de ontwikkelingen binnen het mbo.

Tot nu toe werd het vmbo sterk geïdentificeerd met de onderkant van de maatschappelijke ladder. Hierdoor heeft het vmbo ook een zeer negatief imago opgebouwd. Door deze negatieve beeldvorming komt een grote groep leerlingen binnen het vmbo niet tot zijn recht, met name die leerlingen die de theoretische leerweg volgen. Innovaties binnen de theoretische leerweg om de doorstroom naar het mbo te verbeteren, zeker gelet op de ontwikkelingen binnen het mbo naar een meer op competenties gerichte kwalificatiestructuur, moeten prominent op de agenda staan.

Examinering

De invoering van de centrale examens in het vmbo blijkt voor veel leerlingen kansen te bieden in de doorstroom naar het vervolgonderwijs. De vormgeving van en de relatie tussen school- en centrale examens kan op een andere leest geschoeid worden (bijvoorbeeld via een portfolio-aanpak), opdat voor alle leerlingen sprake kan zijn van maatwerktrajecten, die op hun beurt weer leiden tot meer gediplomeerden uit het vmbo. De scholen moeten gestimuleerd worden meer gebruik te maken van de ruimte die in wet- en regelgeving geboden wordt en daar waar de ruimte onvoldoende is, moet ingezet worden op versoepeling of aanpassing van de regels.

Techniek

Een belangrijk deelaspect van de innovaties binnen het vmbo vormt het techniekonderwijs. Versterking van de instroom binnen de sector techniek kan alleen gerealiseerd worden door de vernieuwingen die onder andere via Axis projecten ingezet zijn, te verbreden naar een regulier aanbod voor alle scholen.

2.3 Middelbaar beroepsonderwijs

Van aanbod- naar vraaggestuurd onderwijs

De bve-sector wil de komende tien jaar de omslag maken van aanbod- naar een meer flexibel en vraaggestuurd onderwijs. De ontwikkeling van een nieuwe competentiegerichte kwalificatiestructuur, die onder verantwoordelijkheid van de kenniscentra voor beroeps en bedrijfsleven plaatsvindt en het herontwerp van het beroepsonderwijs zijn daarvoor essentieel. Vraaggestuurd onderwijs houdt in dat (individuele) vragen van leerlingen, bedrijven en gemeentes, of maatschappelijke instellingen leidend zijn voor de inrichting van het onderwijs. Deze moet zich kenmerken door een betere aansluiting tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt, door een meer duurzame kwalificatie- en opleidingenstructuur die meer ruimte biedt om ‘mee te ademen’ met de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en waarbinnen scholen beter kunnen inspelen op behoeften vanuit het regionale bedrijfsleven. Tevens kan men door de praktijkgerichtheid jongeren beter motiveren en vasthouden.

Scholen zullen de thema's van de innovatieagenda benutten om de omslag waar te maken. Meer specifiek zullen de scholen, in samenspraak met hun omgeving, aandacht geven aan de volgende onderwerpen.

Leven Lang Leren

De bve-sector is een belangrijke aanbieder van leer- en loopbaantrajecten. Voor het beroepsonderwijs en met name de goede aansluiting met de arbeidsmarkt is cruciaal dat het zich niet alleen richt op het initiële onderwijs, maar dat ook scholing voor werkenden en scholing in het kader van reïntegratie een wezenlijk onderdeel (gaan) uitmaken van het aanbod. De ontwikkeling die bve-instellingen doormaken richting loopbaancentra is een uitdrukking van dat belang. Tegelijkertijd moet worden vastgesteld dat de potentie die de scholingsinfrastructuur van de bve-instellingen biedt op deze gebieden nog onvoldoende benut wordt.

De te bedienen doelgroepen (deelnemers, bedrijven, gemeenten, maatschappelijke organisaties, etc.) en de daarbij behorende leervragen worden diverser: jong en oud, met en zonder werkervaring, gemotiveerd en minder gemotiveerd, wel en geen dienstverband, langlopende en kortlopende trajecten, opleiden voor vakmanschap en voorbereiding op maatschappelijke participatie. Het spreekt voor zich dat de school niet meer kan volstaan met een van te voren vastgesteld opleidingsprogramma waar deelnemers zich jaarlijks op in kunnen schrijven. De school zal individuele *loopbaantrajecten* moeten uitstippelen en de deelnemers begeleiden (inhoudelijk en procesmatig). Voor het uitstippelen van individuele loopbaantrajecten en het aanbieden van maatwerk zijn instrumenten als EVC, assesment (portfolio) en POP onontbeerlijk. Voor alle doelgroepen geldt dat deelnemers leren vanuit hun eigen behoefte en verantwoordelijkheid en dat het de opdracht van de school is om samen met het bedrijfsleven de verschillende doelgroepen te boeien en te binden.

De competentiegerichte kwalificatiestructuur vormt ook voor een leven lang leren de basis. De nieuwe structuur biedt veel meer mogelijkheden voor flexibiliteit en maatwerk dan voorheen. Iedereen zonder mbo-diploma krijgt de kans om op basis van publieke bekostiging een mbo-diploma te halen.

Leren in de beroepspraktijk

Onderwijs, zeker het beroepsonderwijs, is effectiever als de praktijk sturend is voor de theorie. Dat wil zeggen dat leerlingen het meest effectief leren als zij vanaf het allereerste begin levensechte opdrachten uit de praktijk, bij voorkeur *in* de praktijk, zelfstandig oplossen.

Doorstroom in de beroepskolom vmbo-mbo-hbo

Ondanks alle goede inspanningen om de beroepskolom daadwerkelijk als een beroepskolom te laten functioneren, blijkt dat de verschillende regimes voor het vmbo, mbo en hbo maatwerk en samenwerking in de weg staan. De belangrijkste belemmeringen voor samenwerking komen voort uit de verschillen in wet- en regelgeving, bekostigingsystematiek, examensystematiek, eindtermensystematiek en toezicht op de verschillende sectoren.

Ondernemerschap

Het aankweken van ondernemerschap en ondernemingszin van de leerling én van de school is een belangrijk thema. Ondernemende werknemers (en zelfstandige ondernemers) zijn nodig om in een bedrijf te kunnen innoveren en daarmee de concurrentie aan te kunnen en een slag vóór te blijven. Men wil werknemers die kunnen bijdragen aan innovatie of tenminste in staat zijn problemen zelfstandig op te lossen (of ondernemend genoeg zijn om hulp van anderen in te roepen). De school heeft een belangrijke taak bij het verwerven van deze competenties.

2.4 Hoger beroepsonderwijs

In mei 2005 hebben de HBO-raad en het ministerie van OCW een prestatieagenda afgesloten. De in de innovatieagenda geformuleerde thema's worden in het hbo –mede in het perspectief van de afspraken in de prestatieagenda- als volgt vormgegeven.

Competentiegericht onderwijs

Competentiegericht onderwijs betekent in het hbo het opleiden van hoogwaardige professionals die zowel beschikken over specifieke beroepscompetenties als over reflectieve vaardigheden. Hierdoor kan de afgestudeerde bachelor in zijn werk nieuwe kennis opdoen, ontwikkelen en toepassen in de praktijk. In het onderwijs wordt dan ook geprobeerd om studenten zoveel mogelijk aan de hand van concrete praktijkcasussen op te leiden.

Reflectie en ondernemerschap

In het onderwijs speelt naast praktijkreflectie ook ondernemerschap een belangrijkere rol. Beide elementen zijn namelijk van belang om te komen tot een effectieve bijdrage van afgestudeerden aan de innovatie van arbeidsorganisaties waar zij (gaan) werken.

Kenniscirculatie

Innovatie van het mkb, als ook van het publieke domein, krijgt tevens gestalte door de lectoraten in het hbo. De bedoeling is om de hogeschool steeds nadrukkelijker te positioneren als laagdrempelig kennisinstituut voor de regio. Door stages van studenten en het werk van lectoren wordt kenniscirculatie in de regio bevorderd en wordt bijgedragen aan de innovatie van het mkb en andere arbeidsorganisaties. In de komende jaren zullen hogescholen in sterkere mate deelnemen aan innovatieve projecten met arbeidsorganisaties. Daartoe zal onder meer het aantal lectoraten worden uitgebreid. Bij de ontwikkeling van hogescholen als kennisinstellingen in de regio en bij de bevordering van de samenwerking tussen hogescholen en bedrijven/instellingen in de regio speelt de Stichting Innovatie Alliantie (SIA) een belangrijke rol. In deze stichting werken het Telematica Instituut, Syntens, TNO, MKB-Nederland, VNO-NCW en de HBO-raad samen.

Doorstroom mbo – hbo

In de prestatieagenda wordt nadrukkelijk aangegeven dat er meer mbo-gediplomeerden naar het hbo moeten doorstromen. Voor de hogescholen betekent dit dat zij de samenwerking met ROC's zullen intensiveren en zullen bijdragen aan de ontwikkeling van efficiënte en doorlopende leerlijnen voor mbo'ers die binnen hun eigen sector of domein doorstromen. Daarnaast zijn er in de agenda afspraken gemaakt over de opscholing van werkenden en werkzoekenden via het hbo. Hierbij gaat het om de ontwikkeling van EVC-centra en assessments op hogescholen.

Professioneel personeel

Investerings in de komende jaren in het hbo zullen vooral gericht worden op onderwijsvernieuwing, kenniscirculatie, ondernemerschap en de professionalisering van het personeel.

3. Verantwoording door onderwijsinstellingen

Cruciaal voor de effectiviteit van de innovatieagenda is dat onderwijsinstellingen zich verantwoorden over de benutting van de middelen in de innovatiebox en indien van toepassing het landelijke budget voor de dieptestrategie.

Uitgangspunten

1. zo veel mogelijk aansluiten bij:
 - de governancecodes voor hbo- en bve-instellingen, voor zover het de (horizontale) verantwoording naar externe belanghebbenden betreft. Het gaat dan vooral om het te gebruiken instrumentarium en de reikwijdte van actoren, die bij de verantwoording in beeld zijn. Op deze manier wordt in de verantwoordingsverplichtingen van de onderwijsinstellingen efficiëntie en transparantie bevorderd en administratieve bureaucratie voorkomen.
 - de adviezen vanuit het WRR-rapport 'Bewijzen van goede dienstverlening'.
2. het stapelen van toezicht en verantwoording (en daarmee de bureaucratische last) zoveel mogelijk inperken.
3. in de verantwoording geldt het principe dat men verantwoording aflegt over het 'wat' en niet over het 'hoe'.

Kenmerken verantwoording

In de verantwoording gaat het er om dat instellingen aantonen dát (of in welke mate) zij de vooraf gestelde doelen volgens de daarbij horende indicatoren hebben behaald. Deze doelen en indicatoren hebben zij in overleg met voor hen belangrijke stakeholders vóóraf geformuleerd. Voor de innovatieagenda is dat in ieder geval het regionale en sectorale bedrijfsleven. Er kunnen dus afhankelijk van de regionale belangen binnen de sectoren verschillende accenten worden gelegd in de doelstellingen en indicatoren. De doelstellingen zijn wel altijd gerelateerd aan de thema's op de landelijke innovatieagenda.

Elementen voor de verantwoording

Voor de verantwoording wordt geen format opgesteld. Elke school is vrij om de verantwoording vorm te geven op een wijze die past bij de innovatie-aanpak van de school in brede zin én die in lijn is met de afspraken die erover vooraf gemaakt zijn met belanghebbenden, waaronder bedrijfsleven. Hierbij kan een breed scala aan instrumenten ingezet worden, zoals jaarverslagen, projectverslagen met kwantitatieve en kwalitatieve gegevens, websites enz. Ter illustratie worden hierna elementen genoemd die passen in een dekkend palet aan verantwoordingselementen.

1. De instellingen geven aan wat hun **doelstellingen** zijn en geven inzicht in de geleverde **prestaties**. Bijvoorbeeld in termen van vermindering van de uitval, verhoging van het rendement, doorstroom in de beroepskolom of beperking van de verblijfsduur. Voor diepte-strategische innovatieactiviteiten geldt een aparte verantwoordingsprocedure conform de regelingen uit het innovatiearrangement.
2. De instellingen geven aan welke **activiteiten** zij hebben gekozen bij de thema's op de innovatieagenda.

3. De instellingen geven aan wat de relatie is van de innovatieprocessen met hun eigen **missie en visie**: welke plaats krijgt innovatie in het primaire proces van de onderwijsinstelling? Het gaat om de koppeling van basis-, breedte- en (eventueel) dieptestrategische aanpakken en bijbehorende financieringsarrangementen.
4. Om de **kwaliteit** van de innovatie-activiteiten te **borgen** dienen de instellingen hun innovatiedoelstellingen bij de thema's vóóraf SMART³ te formuleren en te voorzien van heldere indicatoren.
5. De instellingen geven aan wat de **inbreng van belanghebbenden** is geweest bij:
 - het formuleren van de innovatiedoelstellingen,;
 - het realiseren van de doelstellingen,
 alsmede de tevredenheid van de belanghebbenden over de realisatie achteraf. Het gaat hierbij in ieder geval om het bedrijfsleven en samenwerkende instellingen in de beroepskolom. Voor de diepte-strategische innovatie is een bestaande samenwerkingsrelatie met bedrijven die gericht is op innovatie al bij aanvang een vereiste.

De (eind)verantwoordelijke actoren voor de realisatie van innovatiedoelstellingen vanuit de instellingen zijn altijd de schoolleiding en/of bestuur c.q. Raden van Toezicht, een en ander afhankelijk van de afspraken die daarover binnen de school zijn gemaakt.

Ten behoeve van de transparantie is het wenselijk dat de verantwoording door de afzonderlijke onderwijsinstellingen op onafhankelijke wijze verzameld wordt, zodat publiekelijk inzicht kan ontstaan in de relatieve toegevoegde waarde die scholen met de extra middelen weten te genereren. Het ligt voor de hand en strookt met de governance aanpakken, dat de onderwijsbranche-organisaties hierin het voortouw nemen. Over de wijze waarop vindt overleg en afstemming plaats tussen overheid, HPBO en Stichting van de Arbeid.

Consequenties bij onderprestatie

Als instellingen hun doelen niet realiseren zijn belanghebbenden vrij te bepalen welke consequenties zij daaraan willen verbinden t.a.v. de bestaande samenwerkingsrelatie. Het is raadzaam dat de instellingen en stakeholders daarover vooraf al (niet vrijblijvende) afspraken maken.

Als wordt geconstateerd dat geplande innovatieprestaties een aantal jaren achtereen, en na herhaaldelijk aanspreken op verantwoordelijkheden, onder de maat blijven, kan de overheid er na drie jaar toe overgaan geen nieuwe subsidie te verstrekken (c.q. het bedrag in de innovatiebox te verlagen). Bij evidente wanprestatie of misbruik kan eerder ingegrepen worden. Voor de dieptestrategie gelden de reguliere procedures conform het huidige innovatie-arrangement.

4. Monitoring

Het gaat bij monitoring om het volgen van innovaties in en vanuit het beroepsonderwijs op een instellingsoverstijgend niveau. De monitoring moet inzicht geven op welke wijze de thema's op sector niveau in uitvoering worden genomen en of ze een bijdrage leveren aan voor deelnemers boeiend en voor bedrijfsleven relevant onderwijs. Via de monitoring wordt op instellingsoverstijgend niveau inzicht verkregen in het 'hoe', wat een aanvulling is op het 'wat' dat expliciet aan de orde is in de verantwoording.

³ SMART= specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden

Het doel van de monitoring is meervoudig:

1. het op sectorniveau zicht krijgen op ontwikkelingen met betrekking tot innovatie-inspanningen vanuit de basis-, breedte- en dieptestrategie, waarbij ook specifiek nagegaan wordt of de middelen uit de innovatiebox gematcht worden met reguliere middelen;
2. het achterhalen van good practices die benut kunnen worden voor een bredere verspreiding (niet alleen naar aard van innovatie maar ook naar de wijze waarop instellingen, samen met het bedrijfsleven, innovaties in gang zetten en uitvoeren);
3. het leveren van een bijdrage aan de kennis en expertise over innovatie in en vanuit het beroepsonderwijs;
4. het op basis van de gegevens vaststellen of het tempo en de reikwijdte van de innovaties voldoende ambitieus zijn;
5. het verkrijgen van bouwstenen over de te bepalen thema's voor komende jaren;
6. het bezien of de omvang van de beschikbare middelen voor innovatie in overeenstemming is met de gezamenlijke ambities.

De monitoring moet objectief worden uitgevoerd. Hierover maken overheid (OCW), *Het Platform Beroepsonderwijs* en de Stichting van de Arbeid nadere afspraken. Voor de monitoring wordt zoveel als mogelijk –ter voorkoming van dubbelingen- gebruik gemaakt van bestaande monitoringsresultaten vanuit de onderwijsbrancheorganisaties. Voor de transfer van kennis en good practices ligt het voor de hand gebruik te maken van de expertise van HPBO.

5. Invoeringstraject en budget

De innovatieagenda moet volledig operationeel zijn in 2008. De komende jaren worden benut om de invoering zo soepel mogelijk te laten verlopen. In 2006 vindt de re-allocatie van de middelen van de huidige innovatie-regelingen plaats volgens het in deze innovatieagenda gepresenteerde model. Scholen en samenwerkingsverbanden van scholen en bedrijven verantwoorden de benutting van deze middelen volgens de geschetste verantwoordingssystematiek voor het eerst in 2007.

In de periode tot 2008 wordt op basis van (verzamelde) verantwoordingen en de monitoring verder invulling gegeven aan de innovatieagenda en de bijbehorende financiële middelen. In het innovatiemodel zijn percentages genoemd voor de breedte- en de dieptestrategie. Deze hebben een relatie met de 5-procent norm die in Beroepswijs Beroepsonderwijs van de werkgroep Leijnse aan de orde is. Uitgaande van een lumpsum bedrag voor het hele beroepsonderwijs (vmbo, mbo en hbo) van €7 mld, gaat het om een bedrag van €280 tot €350 mln voor de breedtestrategie en €35 tot €70 mln voor de dieptestrategie. Deze bedragen zijn indicatief, maar geven wel inzicht in de omvang van de noodzakelijke financiële middelen van de voorgestelde innovatie-aanpak. De beschikbaarstelling van deze middelen zal mede afhangen van de wijze waarop beroepsonderwijs en bedrijfsleven de ambities die spreken uit deze innovatieagenda weten op te pakken.

Bijlage 1

De noodzaak van innovatie in en vanuit het beroepsonderwijs

Nederland wil als kenniseconomie bij de top van de EU behoren, maar in veel gevallen bevindt ons land zich in de middenmoot. Zo is de uitval in de leeftijdscategorie van 18-24 jaar, waarbij leerlingen zonder diploma de school verlaten, 15% terwijl het gemiddelde in de EU 18% bedraagt. De bedoeling is om dit in het kader van de Lissabonafspraken terug te brengen naar 8%. In Nederland behaalt 74% van de 22-jarigen een startkwalificatie. In landen als Zweden, Frankrijk en België ligt dit percentage beduidend hoger, namelijk boven de 80%. In het kader van de Lissabonafspraken dient het aantal startkwalificaties op te lopen tot 85%. Het aantal hoger opgeleiden ligt in Nederland onder de 40%; ook dit percentage moet omhoog naar zo'n 50%. Kortom het gaat niet slecht, maar het kan duidelijk beter.

Leren vanuit de praktijk

De verbeteringen van de onderwijsprestaties zullen voor een belangrijk deel door het beroepsonderwijs gerealiseerd moeten worden. Dat is niet verwonderlijk, want de meeste leerlingen studeren in het beroepsonderwijs. Alleen al 57% van alle leerlingen in het voortgezet onderwijs staan ingeschreven op een vmbo-school. Ook de prestaties van de scholen zijn voor verbetering vatbaar. Het onderwijs gaat gemiddeld genomen nog te weinig uit van de leerling en is veelal cognitief van aard. Eerst de theorie leren en daarna volgt de toepassing wel terwijl veel leerlingen in het beroepsonderwijs alleen de zin van theoretische kennis inzien als ze deze direct kunnen toepassen in de praktijk.

De waarde van vernieuwend beroepsonderwijs

Minder ongediplomeerde uitval, meer startkwalificaties, meer hoger opgeleiden. Aan de verwezenlijking van deze doelstellingen kan vernieuwend beroepsonderwijs fors bijdragen. Daarbij gaat het om:

- onderwijs dat aansluit bij de belevingswereld van de leerlingen/deelnemers en uitgaat van de praktijk: contextrijk leren.
- een duidelijke vervlechting tussen onderwijs en bedrijven/instellingen.
- efficiënte doorlopende leerlijnen. Ook voor leerlingen in het vmbo moet het haalbaar worden om in negen jaar een bachelordiploma op de hogeschool te halen.

Binnen het beroepsonderwijs is zeker sprake van vernieuwing in de zojuist geschetste richting. Wat daarbij opvalt, is dat de innovaties veelal blijven steken op het niveau van een opleiding, of een faculteit/sector. Het aantal scholen dat integraal innoveert beperkt zich nog te veel tot instellingen waar vernieuwers aan het roer staan. Daarnaast slagen ook de vernieuwers er maar gedeeltelijk in om samen met het bedrijfsleven op te trekken. Bedrijven van hun kant lijken vooral in economische gunstige tijden de scholen op te zoeken, maar als de economische groei stukt, verflauwt die aandacht voor het onderwijs.

Veranderingen in de vraag naar onderwijs

Te midden van alle innovaties wordt er bij het articuleren van de vraag naar onderwijs veelal uitgegaan van jongeren. Toch wordt, mede door de vergrijzing, steeds duidelijker dat de vraag naar onderwijs breder is. Het is goed om daar bij het vormgeven van de innovaties rekening mee te houden, ook al omdat sectoren binnen het beroepsonderwijs nu al verschillende doelgroepen bedienen. Onderstaand schema geeft aan welke marktsegmenten er op het terrein van onderwijs en arbeidsmarkt zijn.

Marktsegmenten van de Onderwijs- en arbeidsmarkt

<p>Toetreding Centraal staat de loopbaan van de leerling in de beroepskolom</p> <p>Marktkenmerk: Publiek</p> <p>Doelgroep: Jongeren</p> <p>Opdrachtgevers: OCW en Gemeenten</p>	<p>Participatie Het bevorderen van inburgering en participatie</p> <p>Marktkenmerk: Publiek en Privaat</p> <p>Doelgroep: Inburgeraars (NK en OK) Volwassenen met achterstandsituatie</p> <p>Opdrachtgevers: Gemeenten en individuen</p>
<p>Employability Brede inzetbaarheid en mobiliteit werkenden centraal</p> <p>Marktkenmerk: Privaat</p> <p>Doelgroep: Werkenden</p> <p>Opdrachtgevers: Werkgevers en brancheorganisaties en individuen</p>	<p>Reïntegratie Reduceren van uitkeringen</p> <p>Marktkenmerk: Privaat</p> <p>Doelgroep: Werklozen, zieken en arbeidsongeschikten</p> <p>Opdrachtgevers: Gemeenten, Verzekeraars en Reïntegratiebedrijven en individuen</p>

Bureau Point

Hoewel de nadruk bij het beroepsonderwijs zich in het aanbod van het onderwijs vooral concentreert op het segment toetreding en bij de bve-sector daarnaast ook nog op het segment participatie zullen, in het kader van een leven lang leren, de andere twee sectoren in de komende jaren vermoedelijk in toenemende mate bediend gaan worden. Daar komt bij dat de omvang van het segment toetreding, gelet op de reeds genoemde vergrijzing, dalende is, terwijl de omvang van de andere drie segmenten toeneemt.

De rol van het onderwijs, het bedrijfsleven en de overheid

Onderwijs, bedrijfsleven en de overheid vervullen elk een rol bij het op gang brengen van de noodzakelijke innovaties in het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven.

Voor onderwijs en bedrijfsleven geldt dat de afstand tussen beroepsonderwijs en arbeidsmarkt te groot is geworden. Het is in beider belang als deze sectoren sterk vervlochten raken. Voor beroepsonderwijs is dit om de volgende redenen van belang:

- het beroepsonderwijs leidt bij uitstek op voor de arbeidsmarkt. Om afgestudeerden 'af te leveren' die direct uit te voeten kunnen op de arbeidsmarkt dienen beide sectoren goed op de hoogte te zijn van de ontwikkelingen in elkaars domein.
- bij het vormgeven van onderwijs dat meer uitgaat van de praktijk is goede kennis van die praktijk van de arbeidsmarkt natuurlijk onontbeerlijk. Dat geldt niet alleen voor de schoolleiders en de stagebegeleiders, maar zeker ook voor de docenten.

Voor het bedrijfsleven is dit belang gelegen in:

- de toetreding tot de arbeidsmarkt van goed opgeleide mensen, die binnen bedrijven direct een waardevolle rol kunnen spelen als medewerker.
- het op peil houden van de kennis van hun medewerkers, zodat ze inzetbaar blijven.

- de rol die goed opgeleide vaklieden kunnen spelen bij de vernieuwing van bedrijfsprocessen, dat geldt voor het grootbedrijf, maar misschien nog wel sterker voor het mkb.

Voor de overheid is de ontwikkeling van de kenniseconomie een belangrijke voorwaarde om van Nederland ook in de toekomst een welvarend land te maken. Beroepsonderwijs en bedrijfsleven spelen daarin een zeer grote rol. Anders dan decennia geleden kan de overheid de bijdrage van bedrijfsleven en onderwijs aan de kenniseconomie niet via regelgeving en het verstrekken van projectsubsidies tot stand brengen. Daarvoor gaan de veranderingen binnen het bedrijfsleven te snel. Daarnaast hebben de ervaringen van de afgelopen decennia laten zien dat deze receptuur innovaties binnen het onderwijs evenmin in voldoende mate tot stand brengt. In het huidige tijdsgewricht ziet de overheid voor zichzelf een teruggetrokken en proportionele rol, die vooral faciliterend en stimulerend van aard is en waarbij de overheid samen met bedrijven en scholen bereid is om de onderhavige innovatieagenda te dragen. Daarbij beperken de overheidstaken zich tot de verantwoordelijkheid op stelselniveau en daarnaast tot kwaliteit en toegankelijkheid. De scholen zullen veel meer ruimte moeten krijgen om samen met bedrijven in de regio de noodzakelijke vernieuwingen tot stand te brengen. Over de mate waarin dit lukt, zullen scholen uiteraard wel verantwoording moeten afleggen. Zowel naar de overheid, als naar belanghebbenden. Deze zogenaamde governance aanpak, zoals die helder is omschreven in het advies van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), getiteld ‘ Bewijzen van goede dienstverlening’, zal zeker bijdragen aan de noodzakelijke innovaties.

Bijlage 2

Innovatie-model beroepsonderwijs

Het stimuleringsmodel voor innovatie dat in de innovatieagenda gehanteerd wordt, is gebaseerd op het voorstel van de SER in *Koersen op vernieuwing* (2002) om in het innovatiebeleid voor het beroepsonderwijs een onderscheid te maken naar basis, breedte en dieptestrategie.

1. *Basisstrategie*

Deze strategie is gericht op het onderhouden en optimaliseren van het primaire proces van instellingen via de reguliere bekostiging (lumpsum).

2. *Breedtestrategie*

Deze strategie is gericht op het verspreiden en toepassen van innovaties door middel van impulsen in de versterking van het gehele beroepsonderwijs op instellingsniveau (innovatiebox).

3. *Dieptestrategie*

Deze strategie is gericht op het ontwikkelen van innovaties via experimenten op regionaal en/of sectoraal niveau (landelijk innovatiebudget).

De overheid, het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven stellen gezamenlijk de kaders op voor de breedte- en de dieptestrategie. In het kader voor de breedtestrategie worden de thema's benoemd, waaraan onderwijsinstellingen met behulp van de innovatiebox aan de slag kunnen gaan. Aanvraagprocedures zijn niet aan de orde. Onderwijsinstellingen hebben een grote mate van vrijheid om hier hun eigen verantwoordelijkheid te nemen en keuzes te maken. Daar staat tegenover dat de instellingen nadrukkelijk verantwoording dienen af te leggen over de resultaten op instellingsniveau. Het kader geeft hiervoor richtlijnen. Bovendien zal het kader ook aangeven op welke wijze de monitoring op sectorniveau gestalte krijgt.

Voor de dieptestrategie stellen de overheid, het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven ook het kader vast. Hierbij is – naar analogie van het huidige innovatiearrangement – sprake van selectieve sturing. Voordat middelen uit het landelijk innovatie-budget beschikbaar worden gesteld, zal een aanvraag moeten worden ingediend. In het kader worden de thema's benoemd die vanuit het landelijk budget gefinancierd worden; ook worden richtlijnen bepaald voor de wijze van aanvragen, toewijzen, verantwoording en monitoring.

Schematisch ziet het model er als volgt uit.

Strategie	Soort budget	Soort sturing
Basisstrategie	Lump sum (100%)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wettelijke basisregels 2. Meervoudige Publieke Verantwoording
Breedtestrategie	Innovatiebox in lump sum (4 – 5%)*	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wettelijke basisregels 2. Thema's 3. Verantwoording en monitoring
Dieptestrategie	Landelijk budget (0,5 - 1%)*	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wettelijke basisregels 2. Thema's 3. Verantwoording en monitoring 4. Selectieve sturing

*) De aangegeven percentages voor de breedtestrategie (4 - 5%) en de dieptestrategie (0,5 - 1%) zijn niet meer en niet minder dan indicatieve normgetallen. Ze zijn aanvullend ten opzichte van de 100% middelen in de basisstrategie.

De ruimte van onderwijsinstellingen om aan de slag te gaan met innovatie en vernieuwing is onbeperkt als het gaat om de basisstrategie. Scholen kunnen op basis van hun eigen visie en doelen hun eigen keuzes maken. Dat ligt anders voor de breedte en de diepte strategie. Voor de breedte en diepte strategie worden – na overleg tussen de rijksoverheid, de Stichting en HPBO- thema's benoemd.

Welke van de thema's opgepakt worden en welke activiteiten concreet ter hand worden genomen, is aan de scholen (breedtestrategie) of aan de samenwerkingsverbanden van scholen en bedrijven (dieptestrategie).

Er wordt geen onderscheid gemaakt naar thema in de breedte- respectievelijk de dieptestrategie. Dat is voor deze eerste innovatieagenda ook niet nodig. De breedte- en dieptestrategie onderscheiden zich, zoals eerder is aangegeven, vooral in de gerichtheid van de innovatie en in de aanpak en verantwoording. Bij activiteiten die vallen in de breedtestrategie ligt het accent op het toepassen van (elders ontwikkelde) innovaties. Bij die in de dieptestrategie gaat het om het ontwikkelen van innovaties via experimenten. Kenmerkend onderscheid in de aanpak en verantwoording is dat breedtestrategische vernieuwingen achteraf verantwoord moeten worden. Bij dieptestrategische projecten is het projectvoorstel richtinggevend voor zowel aanpak als verantwoording. Hiervoor worden aparte aanwijzingen gegeven.